

ÅSA
MARIA
KRAFT

RAND-
FENOMENEN

DIKTER ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Margareta ska tillbaka i drakens buk och gå en svårare väg, ännu inte uppritad, standardiserad. Visst hade det fånglat att bli en av fyra huvudjungfrur, att bilda en skyddande cirkel runt bilden som fångat världen i en berättelse och stå ram i decennier. Upptäckt fel i bilden, något annat redan på botten av buken i det grundare mörker hon sprängt sig ur med gesten segerviss av grönska och svärd; i kiasm, i spasm, i lånad världsbild.

Det finns alltid en skugga i en bild som fångar många, hade den nya rösten sagt, denna skugga är en äldre bild i samma form som den nya. En röst var fel att kalla det, det var mer som om ord skrevs ner inuti. Vi har gjort vad vi kan med drakar och kors, du föll in i det utan att vara helt medveten – nu måste du återvända. Margareta: Jag är rädd. Den nya rösten: Du går inte ensam. Margareta: Jag är ändå rädd.

¹ Bibliothèque nationale de France, lat. 10448, Fol. 118 v.

Den nya rösten: *Se din följeslagare.* Och Margareta såg och häpnade. Lät blicken följa den blanka pälsen och rörelserna därunder. En stor, svart; det skulle vara farligt, skulle det inte, i denna tid? Den nya rösten: *Den är inte vanlig, mer lejon.* Margareta: *I Antiokia fanns inga svarta. Är den av Kybele?* Den nya rösten: *Nej. Naturlig. Kan kallas panter.* Men pantern är aldrig naturlig, det vet Margareta, när hon faller in i fjortonhundratalet,

för hon känner dem redan, bilderna, och också pantrarna, de kom ibland nära stadsgränsen, men de var aldrig svarta, alltid mångfärgade; pälsar täckta med svarta eller vita mönster som speglade alla färger, kastade tillbaka nyanserna mot ögat. Margareta: *Varför hit?* Och rösten viskar kanske, kommer den ur panterns gap? *En brytningstid lik vilken annan* och Margareta tänker: *Ja jag ska sluta fråga.* Tänker som svar och faller.

² Burgerbibliothek Bern, Codex Bongarsianus 318, Fol. 76 r.

Som svar faller tanken, och Margareta. In i sitt nya liv, upp på sin nya kropp, med avvikande svart teckning; den mångfärgade, pälsens mönster som effekten hos målat silke, enbart synlig i vissa vinklar. *Men är jag då panter?* säger rösten som landat sittande på ryggens päls som endast syns i några av synfältets hörn. *Jag har fallit ner men hamnat ovanpå och det är alltid utanpå.* Ja, det var just det, att minnas,

hur ta sig in, längst in, till kärnan i en kropp. *Här sitter jag som vilken usel förblåst riddare som helst på ett djur med så mycket större kraft.* Då svarar ryggen med effekten hos målat silke, svarar *Schhh, som följer schhh,* och ljudet, enbart hörbart i vissa svängningar, det är större än Margaretas tankars, det är ett ljud inifrån djurets, kroppens resonans. Känt från fuktiga och täta skogar är det ljudet som sägnen sade skrämmer.

³Koninklijke Bibliotheek, KB, KA 16, Fol. 67 r.

De inre bestiarierna slås upp för Margaretas synfält. Sidor fälls åt två sidor och visar att inte ens elefanter rår på drakar. Den nya rösten: *Men du har ju redan fallit in i köttet, så du kan göra det igen.* Margareta: *Nybjörjartur då, bestiariet kunskap nu – finns inte en chans i världen att lyckas. När inte ens en elefant.* För mellan elefanter och drakar råder evig strid, för draken binder och omsluter elefanten, och med sin fot och sin nos kastar elefanten ner draken

och draken binder och omfamnar elefantens ben och får honom att falla, men draken biter i det sura äpplet: för medan han dräper elefanten faller elefanten ovanpå honom och dräper honom.* *Medan han dräper. Betyder att också elefanten dör.* Den nya rösten: *Den melanistiska fasen förefaller vara mer framgångsrik i områden med mindre ljus i omgivningen, som mycket tät djungel.* Margareta: *Ingen annanstans än längst in går att gömma sig.*

* Bartholomaeus Anglicus, 1200-talet, *De proprietatibus rerum*, bok 18.

⁴ British Library, Harley, MS 4751, Fol. 58 v.

För lyssna på hur det gick för den som inte gömde sig inuti: Även när elefanten ser draken uppe i ett träd, skyndar han sig att krossa trädet för att slå draken och draken kastar sig över elefanten, och skyndar sig att bita mellan näsborrarna och angripa elefantens ögon och suga hans blod. Slutligen, efter en lång tids slagsmål, försvagas elefanten av en så stor blindhet att han faller ovanpå draken och dräper i sin dödskamp

draken som dräpt honom. Orsaken till att draken begär hans blod är kylan i elefantens blod, med vilken draken önskar kyla sig själv...^{*} *Elefantens enfärgade hud liknar väggar av svalkande sten, därinne är allt kallt och blodomloppet långsamt utsträckt. Panterns kropp är omöjlig att se, skuggad av färgfläckars speglingar och genen länkad till vissa mindre fördelar i immunförsvar, som med ens kan yttra sig i en söt andedräkt.*

^{*} Bartholomaeus Anglicus, 1200-talet, *De proprietatibus rerum*, bok 18.

⁵ English Bestiary, 1200-talet, St John's College, MS 61, Fol. 61 r.

Och det har sagts, hört sägas:
Draken biter aldrig någon
utan slickar dem med sin
tunga, förgiftar då allt dess
saliv nuddar. Så gör också
många människor som talar
falskt och snabbt sprider
vidare ord de hört från en till
många.* Panterns tunga, där-
emot, är söt, lik andedräkten,
när den sträcks ut – glittrar den

i många färger och saliven
faller i droppar som speg-
lar omgivningen. Så lockar
pantern till sig alla djur, alla
odjur och människor. Utom
draken. Draken vänder om
och springer, letar efter hålor
och öppningar i jorden att
gömma sig i. *Som ville den
gömma sig i jordens kött,
innerst där man säkrast är.*

* Richard de Fournival, *Le Bestiaire d'Amour*, Frankrike, 1200-talet.

⁶ Bodleian Library, MS Douce 308, Fol. 104 v.

Det är ett märkligt djur, /
förunderligt vackert, / i varje
nyans / det berättas / av per-
soner av helig ande, / att Josefs
/ tunika var / i varje fiber /
skiftande i färg, / varje fiber
ljusare, / mer utsökt / än andra
lyste / i de efterkommandes
ögon. / Så denna bests nyans
/ blek, av varje förändring, /
ljusstarkare och rättvisare /
underbart skiner, / så att mer
förunderlig / än varje annan /
ännu mer unik / och rättvisare /

utsökt glittrar / allt mer
utmärkt. / När detta djärva
djur / stiger upp / gloriöst
begåvat / den tredje dagen /
plötsligt ur en sömn / ett ljud
hörs / från den sötaste av rö-
ster, / genom vilddjurets mun, /
efter rösten / kommer en lukt
ut / från den enkla strupen / en
ånga mer tacksam, / sötare och
starkare / än varje parfym, / än
växters blommor och frukter
/ och skogars blad, / ädlare
än alla / jordens prydnader.*

*Philippe de Thaün, ca 1121–35, *Le Bestiaire*.

⁷Luttrell Psalter, England, ca 1325–40, British Library, Add 42130, Fol. 79 r.

Under Margaretas ben rör sig pantern framåt men vrider sitt huvud åt sidan för att inte skrämmas. Gömmer panterhuvudet. Fläckarna är tusentals seende ögon, olikfärgade. Droppar skimrar faller, kastas loss och ner på skogens stig. Skogen är mörk och full av vatten, dit elefanterna vandrar för att föda. Alrunor växer långsamt tigande längs stränderna, till hjälp för

elefanter fruktbarhet. Vattenytan spräcks då och då av elefantfoster som föds ur moderkroppens hålighet, genom luften, ner i vattnet. Pantern saktar farten, stannar till av födslarnas ljud och syn. Stillnande vändpunkt. Ingen best ännu lockad till detta omaka par, panternMargareta, som långsamt flätas samman. *Ännu är jag utanpå en stund. Jag ska in i besten som ska möta besten.*

⁸ Bibliothèque nationale de France, lat. 14429, Fol. 114 r.

Panterhuvudet ses från sidan med käkarna öppnade. Djur och bestar samlas kring detta gap och dess milda doft i vilken honung och ambraolja anas. Panter indränkt i rökelse; flamröd med vita lågor ur öron och mun. Draken, den enda som inte lockas, letar efter jordöppningar. Under peridexionträdet måste draken akta sig för skuggan, panterlik, mörk och skimrande och i ständigt rörelse. Här ligger draken ofta och i långa stunder,

i väntan på att duvors grepp om grenar ska förslappas och klon halka, fågeln falla, kastas ner från peridexion som skuggar och skyddar; fläckar i rörelse, skuggögon i päls. Det är inte ofta en duvas grepp lossnar och steken flyger in i drakens buk självmant. Men någon gång händer det, visar bestiariernas bilder, en duva vid sidan av en vitkindad gås faller: ut ur skuggan; in i ljuset, som är drakens jaktområde.

⁹ Bodleian Library, MS Bodley 912, Fol. 11 r.

De vitkindade gässen tycks besläktade med elefanterna i sitt födande, med duvorna i sitt beskydd. Gässen växer ur träd som står i vatten, ungar förgrenas och deras mest trädlika lemmar – näbbarna, håller dem hängande till dess att de växt sig tunga nog att falla. De gässlingar som faller ner i vattnet flyter och klarar sig, medan de med otur faller på land och dör. Peridexion växer på land och i vatten. Duvor och gässlingar delar träd, men med olika utgångspunkt för beskydd.

Förgässen är skydd något inifrån som långsamt frigör kroppen från likheten med trädets sätt att växa, för duvan är skyddet återkomst efter långa resor. Men duvan härmar gässen och hakar fast näbben i grenar, försöker nyttja sin mest trädlika kroppsdel. Draken vid peridexions rot öppnar sitt gap och väntar på kött: bryr sig inte om hur detta växt och varför eller vilken kroppsdel som smakar mest träd. Draken lutar huvudet mot peridexions stam i solsken och aktar sig för kronans skugga.

¹⁰ La Bibliothèque de Douai, MS 711, Fol. 38 v.

Av skuggan får draken huvudvärk, ständigt molande vag och svag. Detta sker med jämna mellanrum allteftersom skuggan från kronan flyttar sig. Draken hinner nästan vänja sig. Tills den dag det hörs ett vrål från panternMargareta som vaknat efter sin tredygnsömn, och doften från den söta andedräkten sprids med vind genom alla skogar: den dagen får draken

sprängande migrän. Detta skrämmer mer än skugga. Drakens huvud hårdnar, en sten med vassa kanter, en tung, mitt i huvudet, någonstans bakom ögonen, mellan öronen. En liten vasskantad sten som tynger allt mer. Den söta vitskuggiga rökelsen sprids i omgivningen, kommer närmare, sprids och samlas i sjok runt det peridexionträdet draken vilar vid.

¹¹ Bodleian Library, MS Bodley 764, Fol. 91 v.

Inbillar draken sig, eller är det sant? Margareta frågar medan hon bläddrar. Vad är sken och vad är reellt, kan någon som bor i köttet skilja dessa? Kanske den som bor i en annans kött och inte sitt eget, tänker Margareta, men frågar inte öppet. Även när man delar kropp kan tankarna skiljas åt i öppna eller slutna rum, även om de alla är tysta. Men har draken verkligen en sten i huvudet? Kommer öppna frågan ut. Alla kroppar har omlopp för vätskor och

ljus i sig. Ibland skapas hinder, så att omloppet skadas. Drakens misstag är att han vill samla på allt ljus, kapitalisera det, det vill säga behålla ljus i sitt huvud, det snabbaste av omlopp. Men den som försöker stoppa ljuset kristalliserar det, kristallerna stannar av, samlas i klumpar som växer till sten. Detta har skett under längre tid i drakens hjärna. Är min roll att befria draken? frågar Margareta slutet, i en sluten fråga.

¹² Bibliothèque nationale de France, lat. 6838B, Fol. 30 v.